

Міністерство освіти і науки України
Центр пам'яткознавства НАН України і Українського товариства
охорони пам'яток історії та культури
Національна спілка краєзнавців України
Спілка молодих науковців Сумщини
Державний архів Сумської області
Сумська обласна державна адміністрація
Курський державний університет
Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Історичний факультет

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

ЧАСТИНА II

29-30 листопада 2013 р., Суми

Друкується згідно з рішенням вченої ради
Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка
(Протокол №5 від 25 листопада 2013 року)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Бугрій В.С. – науковий редактор, доктор педагогічних наук, завідувач кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка
Турков В.В. – відповідальний редактор, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка;
Вовк О.В. – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України СумДПУ імені А.С.Макаренка;
Єпик Л.І. – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України СумДПУ імені А.С.Макаренка;
Жмака В.М. – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України СумДПУ імені А.С.Макаренка;
Зленко Н.М. – кандидат філософських наук, доцент, заступник декана історичного факультету з навчально-виховної роботи СумДПУ імені А.С.Макаренка;
Кравченко О.М. – кандидат історичних наук, ст. викладач, заступник декана історичного факультету з наукової роботи СумДПУ імені А.С.Макаренка.

М 34 Історико-краєзнавчі дослідження: традиції та інновації : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Суми, 29-30 листопада 2013 року). Частина II – Суми: СумДПУ імені А. С.Макаренка, 2013. – 188 с.

УДК 94+908(477.52)(082)
ББК 63.3(4УКР-4СУМ)я43

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 4

КУЛЬТУРА, ОСВІТА, ФОЛЬКЛОР В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

С. О.Авхутська	
ІСТОРИЧНА ОСВІТА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ.....	8
Е. Л. Бабичева	
МИФОЛОГИЧЕСКИЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ В НАРОДНОМ МИРОПОНИМАНИИ.....	11
Т.О.Бицан	
ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ, НАУКИ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ В ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1991 – 2011рр.).....	16
В. С. Бугрій	
МАСОВІ ФОРМИ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ ШКІЛ В УКРАЇНІ (90-ті рр. ХХ ст.).....	19
С. В. Бугрій	
ПОЗАКЛАСНА ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНА РОБОТА В ШКОЛАХ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ (50-60-ті рр. ХХ ст.).....	21
Д.В.Будяньський	
РИТОРИЧНІ ЗАСАДИ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ.....	24
О.М. Бут, В.В. Гініч	
РАННЬОМОДЕРНА МІСЬКА АГЛОМЕРАЦІЯ НА ТЛІ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ: СВІТОГЛЯДНИЙ АСПЕКТ.....	27
Л.М. Гаврилова	
ИТАЛИЯ В ЖИВОПИСНОМ НАСЛЕДИИ КУРСКИХ ХУДОЖНИКОВ (НА ПРИМЕРЕ ЖИЗНИ И ТВОРЧЕСТВА Е.М. ЧЕПЦОВА).....	31
Ю. О. Гончарова	
ПРАВОВА ОСВІТА УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШІЛ УКРАЇНИ (1944-1991 роки).....	33
Н.М. Демиденко	
ПО ШЕВЧЕНКІВСЬКИХ МІСЦЯХ КОНОТОПЩИНИ: НЕДОСЛІДЖЕНІ СТОРІНКИ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ Т.Г.ШЕВЧЕНКА – ХУДОЖНИКА.....	36

написавши фантасфа П.І. Прокоповича (у с. Митченки Конотопського повіту, повіту Батурина).

Першою документальною згадкою про перебування Т. Г. Шевченка в Україні у 1843 р.є власноручний напис Тараса Шевченка на 21 аркуші його альбому 1839-1843 р.р.: «1843, Іюня 13, вранці на плоту для Дунаю, против межигорского монастыря» [1, 29].

Шевченко приїждить із Петербурга на батьківщину в період написання його в Академії мистецтв, щоб здійснити давню мрію – відкрити видання малюнків про Україну. Ескізи до офорту збірки «Україна» були задумані Шевченком як періодичне видання про історичне минуле України. Серед інших була запланована картина, присвячена гетьманській столиці – Батурину, зображена замальовки палацу графа Розумовського. Перша подорож Шевченка в Україну, під час якої він відвідав десятки сіл і міст України, продовжувалась близько восьми місяців.

До речі, вже у 1844 р. виїшов перший і єдиний випуск Т.Г. Шевченка «Україна». Сучасники відзначали, що саме з приїздом в Україну виступає в роботах Т. Шевченка засвітило справжнім блиском. У своїх зображеннях полотно Шевченка уникає «академічних умовностей», відокремлюється від умовностей академічного колориту, вводить справжню широкую палітру спекотного літнього дня [2, 56].

Головним місцем перебування на батьківщині у 1843 р., за рекомендацією конференц-секретаря Академії мистецтв В. Григор'євича, Т. Шевченко обрав с. Качанівку Борзенського повіту (тепер Ізяснянського району Чернігівської області), з власником якої, Г. Гарицьким (1788-1853), той познайомився у Петербурзі у 1839 році. Перебуваючи у Качанівці, Тарас Шевченко відвідав і колишню гетьманську столицю – Батурин (зберігся малюнок батуринаського замку, який Шевченко виконав у 1843 р.).

В. Жур висловлює думку про те, що саме під час цього приїзду до Качанівки відбулось знайомство Т. Шевченка з П. Прокоповичем, чий напис був розташований навколо Батурина – у колишніх парках Івана Мазепи, Палати Орлика, генерального судді Кочубея та Кирила Розумовського, засілих медоносами [3, 5].

У червні 1843 року відбулася зустріч 29-річного Тараса з 68-річним П. Прокоповичем – патріархом вітчизняного бджільництва, засновником першої в Російській імперії і Східній Європі школи бджільництва, який на той час утримував пасіку, що була найбільшою за всі часи розвитку бджільницької галузі в державі.

Картину Т. Шевченка «На пасіці» було виявлено під час інвентаризації фондів Державного музею російського мистецтва у Києві. Доти про неї не було згадок ні в автобіографічних джерелах, ні в літературних. Про належність картини саме Шевченку свідчить напис польською мовою на звороті картини. В перекладі означає «Дівчина

допомагало прищепити учням правову культуру – невід'ємну рису освіченої людини. Проте з величезної кількості правових норм у курс розглядалися лише найістотніші, а також ті, які безпосередньо стосувалися правового становища неповнолітніх.

В процесі вдосконалення змісту правової освіти у відповідності до положень Основних напрямів реформи загальноосвітньої професійної школи у 80-х роках ХХ століття вирішувались дві основні завдання: посилення виховної дії курсу та усунення перевантаження учнів.

В основу методики викладання курсу «Основи Радянської держави і права» були покладені конкретні, доступні для розуміння 14-15-річних школярів живі бесіди. Однак, лекції, вечори запитань-відповідей та інші правовиховні заходи нерідко проводились формально і не забезпечували позитивного правовиховного впливу на учнів. Значна частина таких заходів розраховувалась на запобігання окремих правопорушень, а не на систематичне набуття шкільною молоддю правових знань [4, с. 4].

Література

1. Барінов Г.П. Нарис методики викладання Конституції СРСР.: Посібник для вчителів. – К.: Радянська школа, 1955. – 163 с.
2. Давыдов Г.П. Преподавание Конституции СССР в школе / Г.П. Давыдов В.И. Мазуренко. – М.: Академия педагогических наук РСФСР, 1959. – 255 с.
3. Програма курсу «Суспільствознавство» для середніх шкіл і середніх спеціальних навчальних закладів. – К.: Рад. школа, 1962. – 20 с.
4. Про подальше вдосконалення правового навчання і виховання учнів загальноосвітніх шкіл республіки // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти Української РСР. – К.: Радянська школа, 1977. – № 7 (квітень). – С. 3-14.

Н.М. Демиценко
Сумська філія ХУНВС (Україна)

ПО ШЕВЧЕНКІВСЬКИХ МІСЦЯХ КОНОТОПЩИНИ: НЕДОСЛІДЖЕНІ СТОРІНКИ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ Т.Г.ШЕВЧЕНКА - ХУДОЖНИКА

Про Тараса Шевченка – поета і художника – написано багатьох наукових розвідок та популярних статей. Та з вивченням різних документів з'являються все нові відкриття про його творчу спадщину зокрема як художника. Цікавою є історія його картини «На пасіці», створеної у 1843 р. під час перебування Кобзаря у видагного

розмовляє з козаком. Картина мальована Шевченком». Пошкоджені деяких місцях полотно, напівстерті фарби не порушили основної малюнка картини, що дало можливість його успішно реставрувати. На картині змальовано куточок пасіки – під повіткою сидить селянин, що виготовляє вулик. Погляд майстра звернений до двох дівчат, що принесли в горщику обід.

На звороті малюнка, де зображено молодого кобзаря поводирем, міститься ескіз постаті селянина до картини «На пасіці». Оскільки під малюнком стоїть авторська дата 1843, це дає підставу датувати ескіз і саму картину 1843 роком.

Шевченко залишив не лише картину «На пасіці», а й декілька начерків та ескізів (№ 293, № 294 і № 295), які можна переглянути у книзі Шевченка «Мистецька спадщина (1830-1847)» [4, 175].

До цих пір існують дискусії: хто ж зображений на картині Т. Шевченка «На пасіці»? За свідченнями деяких дослідників Прокопович. Насправді це малоймовірно. У рік написання картини (1843 р.) П.І. Прокоповичу було 68 років, він мав двох доньок, які в рік написання картини були значно старшого віку, ніж зображені дівчатка. А про те, Шевченко змалював не випадкових, а рідних людей, засвідчує надпис чорнилом на нижньому краю аркуша «Батько на пасіці, вулики довбає, а дітки несуть йому обідать» [5, 158].

На нашу думку найближчим до істини є свідчення краєзнавців на основі переказів старожилів про те, що на картині зображений один майстрів, що виготовляв вулики на пасіці П. Прокоповича. Відтворюючи Тарас Григорович навіть подарував на пам'ять срібну копію восьмирічній дівчинці, доньці майстра. Як дорога сімейна реліквія зберігається ця копія у Петра Петровича Пронченка, вчителя із міста Бахмач, нащадка теслі, що працював у Прокоповича [6, 15].

Повертаючись до Петербургу, Т. Шевченко на декілька днів зупинявся на хуторі Гирівка (нині село Шевченкове), що неподалік від м. Конотоп. За словами кріпосного візника Акіма Ложки (помер у 1924 році), Т. Шевченко, виїхавши з Гирівки у напрямку до Москви, по дорозі вів з Акимом Ложкою довгу розмову, з якої візник узнав, що Т.Г. Шевченко неодноразово бував у П.І. Прокоповича як у доброго знайомого. Це ж підтверджує і співробітник краєзнавчого музею М. Шкляр [6, 15]. Є свідчення, що на пам'ять про цю зустріч П.І. Прокопович навіть назвав один із нових вуликів «Шевченко».

Незабутнє спілкування з пасічником і педагогом із Сіверщини спонукало Т. Шевченка аж через тринадцять літ потому повернутися до теми бджільництва. Він написав повість «Близнець» (1856 р.), прототипом головного героя в якій виступає П.І. Прокопович [7, 214-332].

На Сумщині Т. Шевченко перебував під час усіх трьох подорожей по Україні. Під час першої подорожі молодого Кобзаря, яка відбулася у

1844-1844 роках, поет побував у різних місцях Чернігівщини, Київщини і Полтавщини (з суміжних районів яких утворена на початку 1939 р. Сумська обл.)

Паростигаючи історичні довідки про перебування Т. Шевченка на Сумщині, переважає думка, що він перебував у Конотопі також у квітні 1845 р. 1 у серпні 1859 р. 3 21 по 25 серпня 1859 року гостював у своїх друзів Лавровських у маєтку в с. Гирівка (Шевченкове) [8, с.23].

Надзвичайно 200-річного ювілею Т. Шевченка, безперечно, надасть новий поштовх для збирання та дослідження матеріалу про життя великого народного генія з нашим краєм.

Література

1. Шевченко Т.Г. Мистецька спадщина: Живопис, графіка 1830-1847 / Т.Г. Шевченко – Т.7. – Книга 1: Видавництво АН УРСР. – 1961. – 429 с.
2. Андрущенко Т. Святе сонечко загляне / Т. Андрущенко. – Київ-Львів: Афіна, 2003. – 95с.
3. Хоменко Є.І. Шевченко на Прилуччині / Є.І. Хоменко. – Прилуки, 1928. – 124 с.
4. Шевченко Т.Г. Мистецька спадщина: Живопис, графіка 1830-1847 / Т.Г. Шевченко – Т.1. – Книга 2: Видавництво АН УРСР, 1961. – 560 с.
5. Шевченко Т.Г. Мистецька спадщина: Живопис, графіка 1830-1847 / Т.Г. Шевченко. – Т.7. – Книга 2: Видавництво АН УРСР. – 437 с.
6. [А.Х. Народная память свидетельствует...] // Пчеловодство. – 1975. – №7. – С.15.
7. Шевченко Т.Г. Повести / Т.Г. Шевченко. – К.: Дніпро, 1986. – 455 с.
8. До 100-річчя з дня смерті Тараса Григоровича Шевченка: Сумський обласний відділ народної освіти. – Суми, 1961. – 53 с.

С.В.Драновська
методист науково-методичного відділу СОППО (Україна)

РОЗВИТОК УМІНЬ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В 60 – 90 рр. ХХ ст.

Після змін, які відбулися в другій половині ХХ ст., поступово зростає об'єм необхідних для людини знань. І цей процес не міг робити головну ставку на засвоєння певної суми фактів. Важливо було принципювати учням уміння самостійно поповнювати свої знання, орієнтуватися в швидкому потоці наукової, політичної та соціокультурної інформації. Ці факти переконують у тому, що знання і вміння – дві невід'ємні і функціонально взаємопов'язані частини будь-якої ціле направленої дії. Якість вмінь визначається характером і змістом знань про дії які виконувалися.